

Acta sanctorum

quotquot toto orbe coluntur, vel a catholicis scriptoribus celebrantur, quae
ex Latinis et Græcis, aliarumque gentium antiquis monumentis

Quo dies tertius et quartus continentur

Bolland, Johannes

Parisiis et Romae, 1866

Caput I. Sancti natales, studia et virtutes in juventute, clericatus
susceptus, promotio ad sacerdotium, ad abbatis munus, ac deinde ad
episcopatum; gesta hujus initio.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72907](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72907)

A *sæculo undecimo factam translationem nova Sancto hierothea præter capsam, in quam anno 1477 sacrum ejus corpus translatum, verbis proxime recitatis tradit Calmetus, fuisse exstructa non inveniatur, hæc verosimillime fuerit ea ipsa capsula argentea, cui Wasseburgii ætate Sancti corpus exstabat inclusum, ac proin capsula pretiosior, quam, teste Calmeto, anno 1477 Sancto confici fecit Matthæus, S. Vitoni abbas, verosimillime fuerit ex argento constructa. Atque hæc sunt, quæ de variis Sancti translationibus commemoranda habui. Porro Virodunenses insignem suam in Sanctum venerationem non tantum tribus jam memoratis, quibus sacras ejus affecerunt exuvias, translationibus probare, verum etiam cultu Officioque ecclesiastico, quo ejus quotannis recolere memoriam, hodieque adhuc verosimillime recolunt. Et festiva quidem huic luci quartam Octobris diem, qua Sanctus migravit ad Dominum, quondam consecrarant; verum dubito, an, mutatione quapiam facta, Sancti festum in quintam Octobris diem hodie non differant. Etenim Calmetus in Lotharingæ Historia tom. I, col. 546 Sanctum quinta Octobris die apud Verodunenses coli affirmat, atque hinc forte factum est, ut, cum Magdalveum quinta Octobris die olim etiam apud Verodunenses cultum fuisse, ex errore putaret, hæc illum pariter die obisse, litteris ibidem contra Hugonis aliorumque omnium scriptorum fidem perperam mandarit. Attamen, cum Calmetus in rebus, quas de Sancto nostro scribit, ubique, uti ex supra dictis facile colliges, omnimodæ accuratioris laudem hæc mereatur, S. Magdalveum hodie non quarta, sed quinta Octobris die a Virodunensibus coli, pro certo asseverare non ausim. Ut ut sit, Sancti eadem memorie quartam Octobris diem olim apud Virodunenses fuisse consecratam, certum est atque indubitatum.*

B *124 Etenim apud nos exstat Breviarium Virodunense, quod anno 1623, et Missale item Virodunense, quod anno 1554 typis notatur excusum; ex ambobus autem hæc monumentis constat, Sanctum tunc, cum typis fuere excusa, ad quartam Octobris diem apud Verodunenses cultum fuisse. Etenim ad hanc diem in Missali quidem Missa de S. Magdalveo, in qua tamen hic nihil sibi habet proprium, dicenda proponitur; in Breviario autem recitandum præscribitur novem lectionum Officium, in quo hæc omnes Sancto sunt propriae, atque ex ejus Actis, per Hugonem Flaviniacensem descriptis atque huic Commentario subjiciendis, omnes de promptæ, uti ex facta illarum cum his collatione manifestum evadit. Jam vero, cum hæc ita sint, certum fit, non tantum Sanctum olim ad quartam Octobris diem cultu Sancti Officii ecclesiastici recitatione festique annui celebratione deferri solito Viroduni fuisse affectum, verum etiam cultum illum satis esse antiquum. Et vero multo etiam is, quam bina jam producta documenta indicent, est antiquior. Intelligitur id iterum ex secunda Chronici Virodunensis parte. Etenim in hac Hugo Flaviniacensis apud Labbeum tom. Bibliothecæ Novæ Mss. jam sæpissime cit., pag. 190 factum esse refert, ut Rodulfo, qui tertius a Richardo supra memorato monasterium S. Vitoni sub sæculi xi finem moderatus est, mente sæpius volenti, scireque aventi, an Richardus ille suus decessor tantæ quidem, quantæ putaretur, sanctitatis fuisset, visio in somnis, cum ad illius pernoctaret sepulchrum, fuerit oblata, qua angelum sibi viderit adstantem atque hæc audiverit dicentem: Dii te cogitatio tua morosa curiositate detinuit, ut scires, cujus meriti hic, cujus sepulchro adstidist, esset, et ne te diutius fatigandum protrahat, missus sum hæc tibi expedire*

C *125 Duo sunt in hac cripta quiescentes, et diem Domini, quo duplici stola remunerentur, expectantes, hic abbas Richardus, et confessor Christi præcipuus Madalveus, cujus vos festivitatem suo tempore et die devotis, ut dignum est, honoratis officiis; utpote quem Deus in numero Sanctorum suorum et sorte Justorum adscivit. Et iste quidem digne in memoriam vertitur hominum, qui ad gaudium transit Justorum. Hic autem, cujus adsto*

sepulchro, pari vobis nec minori devotione venerandus in terris, quem pari sorte, nec inferiori gloria, Deus decoratum sublimavit in cælis. Multa sanctitatis ejus fama in terris, quam tamen nec ad medium nostis, quia Vir gratia Dei inluminatus humilitati studuit et vilitati, nec actus suos prodere maluit, sed occultare. Sed noveris, quia magnum patronum et Deo carissimum præmisistis, et quæ de eo dicuntur, vera sunt, quamquam ampliora dici possent. Placeat tibi devotio filiorum ejus erga memoriam ejus et quæ tibi missus a Deo refero, hæc ipsa die omnibus in commune edicito, ut gaudeant de felici successu patris, quem habent suffragatorem et devotum interventorem in cælis. Tu itaque, his de beato Viro agnitis, viam, quam cœpisti, ne deseras, mortificationi carnis, humilitati, vilitati et castimonie invigila, lucrandis animabus operam da, ut cum hoc et aliis doneris beatitudine eternæ jucunditatis.

E *126 Hæc Hugo, veluti Rodulpho, monasterii Viroduniani sub sæculi xi finem abbati, ab angelo in somnis dicta, proponens; quamquam autem vel ex eo, quod sæculi x et xi scriptores in credendis confingendisque visionibus ac prodigiis mire fuerint proclives, merito possit ambigi, an Rodulpho vere fuerit, quam Hugo memorat, cælestis oblata visio, e verbis tamen, quæ hic scriptor, upote qui non serius quam sæculi xii initio floruerit, veluti ab angelo prolata refert, fas est colligere, S. Magdalvei festivitatem quotannis, verosimillime quarta Octobris, Viroduni sæculo xi et xii, cum Hugo Flaviniacensis floruit, devotis officiis, ac proin verosimiliter sacrosancti Missæ sacrificii celebratione, Officii ecclesiastici recitatione fuisse honoratam. Cultum ergo Sancti deferri solitum, festumque Officio ecclesiastico celebrandum diu etiam ante sæculum xvi, ut supra asserui, Viroduni nactus est S. Magdalveus; quod pariter ei diu etiam ante ipsum sæculum undecimum obtigisse, verosimillimum mihi vel idecirco apparet, quod ut supra vidimus, et miraculis ab obitu patris, frequentibus hinc ad tumulum suum populi concursu illustratis, ac deinde quadragesimo dumtaxat, postquam obiisset, anno de terra summa veneratione fuerit levatus.*

VITA

auctore Hugone, Flaviniacensi abbate,

Ex Chronico Virodunensi apud Labbeum tom. I Bibliothecæ novæ Mss.

CAPUT I.

F *Sancti natales, studia et virtutes in juventute, clericatus susceptus, promotio ad sacerdotium, ad abbatis munus, ac deinde ad episcopatum; gesta hujus initio.*

A *Anno igitur ab Incarnatione Humani a Verbi* **S** *declm suscipit præsulatum Virodunensis ecclesiæ domnus Madelveus b. Hic in eadem urbe Christianis et inclitis parentibus est editus c. Qui statim renatus ex aqua et spiritu in septem baptismatis gradibus septem comprehendit dona Paracleti Spiritus. Accepit deinde carnes Agni immaculati cum sanguine, candidatus virginitatis veste, decoratus immortalitatis lampade. Ardebat ea tempestate omnis Belgica quotidiana bellorum instantia d. Nam regalis dignitas, quæ a Meroveo rege sumperat initia, in Childericum regem, qui jussu Stephani, Romani Pontificis, detonsus et in monasterium trusus est e, porrecta, illo in tempore nullius vigoris erat, nec quicquam in se, præter inane regis vocabulum, præferbat f.*

2 *Opes quippe et reddituum affluentia, regni administratio, seu omnia, quæ vel domi, vel foris agenda ac disponenda erant, penes præfectos patrii,*

AUCTORE
C. B.

eruitur, a sæculo xi, ac multo etiam citius fuit affectus.

E

F

Sanctus Viroduni natus est.

a

b

c

d

e

f

Lugubris rerum in Gallia Belgica status.

ACTORE
HUGONE FLAV.

latii, qui Majores domus dicebantur, manebant. Qua praefectorum licentia crevit morum insolentia, adolevit dominorum crudelis potentia, nec defuit invidia, qua pessumdedit regnorum jura. Inflatur unus adversus alium, invadit quisque nomen regium. Hac crescente discordia, urbes depopulantur, ecclesiae incenduntur, ministeria divina detrahuntur, monasteria virorum diruuntur, puellarum deluduntur, et cuncta vastantur: fuitque illo tempore non minor in ecclesiis gemitus, quam Decianis, Diocletianisque temporibus *g*. Quo turbine Virdunensis civitas exagitata, defuncto Agronio episcopo, diebus multis mansit vacua pastore viduata *h*.

Litteris im-
buendus tra-
ditur ac ma-
gnum

5 His diebus ablactatus almus puer Madelveus religiosus viris traditus est litteris imbuendus *i*, quarum elementis brevi datis memoriae, dedit operam intelligere praecipua artis Grammaticae, per qua vera agnoscere, vitia quiret vitare. Posthac tribunal ascendit Rhetorica: sed quia rhetor est traditor eloquentiae, eloquentia vero sine sapientia nimium obest plerumque, prodest numquam: omissa exercitatione dicendi, in rectissimis atque honestissimis studiis rationis omnem suam consumpsit operam, studium rectae rationis ad divina, studium honesti officii referens ad humana. Hinc res omnes, qua in dictis et factis et in toto mundo aguntur, decem esse intelligens, qua Praedicamenta dicuntur, argumentorum fucos et syllogismorum perplexiones sagaci animo discrevit, et in eis aciem sui docilis sensus ad unguem exercuit.

in his facit
progressum.

4 Intrat ex hoc quadrivium, ubi cubos Arithmeticae, sonos Musicae, modos Geometriae, radios Astronomiae perspicaci percipiens mente ad perfectionem duplicis thesisi: id est, theoreticae pervenit et practicae. Puerilibus igitur annis, ut patriarcha Jacob, simpliciter domi transactis, pulsabat adolescentiae fores proficiens et placens tam Deo, quam hominibus. Sane post flores Rhetoricos ac angues syllogismicos, Scripturae divinae ingreditur campos, ubi audiens ab Apostolo: Omnis, qui caste vivit, templum est Spiritus sancti; item in Apocalypsi: Qui mulieribus non sunt coinquinati, hi sequuntur Agnum, quocumque ierit *k*, statim primariam suam aetululam Christo Domino consecravit; illi toto animo placere ac servire gestiens, qui est pars et hereditas ejus, cogitansque vias suas, convertit pedes suos in testimonia Jesu, quaerens videre bona Domini in terra viventium.

Fit clericus,
totumque se
virtuti addicit.

5 Adeptus tandem clericatus honorem, accepit a Domino benedictionem, et misericordiam a Deo salutarem: quotidiano siquidem propectu ibat de virtute in virtutem, latam et spatiosam viam, qua ducit ad mortem, horrens, artam et angustam, qua itur ad astra, sequens, confixit timore Domini carnes suas, mortificans membra sua cum vitis et concupiscentiis, spiritu ambulans, desideria carnis non perficiens, misericordiae operibus studens, vigiliis et jejuniis corpus affligens, orationi insistens vel meditationi inserviens, aures ab auditione mala coercens, oculos a vanitate avertens, odor bonus Domino in omni loco esse satagens, os suum a multiloquio et vaniloquio custodiens, manus ab omni munere excutens, consilium opusque suum ad Dominum semper convertens, in omni actu suo Dei, non suam, gloriam quaerens.

Sacerdotio
suscepto, mo-
nasterii S. Vi-
toni abbas

Vivebat studiis Adolescens justus in istis, Ordinibus sacris respondens moribus aptis.

6 Post haec ad majora conscendens presbyterii honorem electus accepit, justificatus obtinuit. Constituitur itaque unanimi assensu, electione omnium, rector et abba ecclesiae S. Vitoni *l*, quam et studio spiritualis exercitii, et rebus temporalibus melioratam, exemplo et doctrina ad divini famulatus amorem accendit. Fuit enim humilitate praecipuus, caritate diffusus, prudentia mirabilis, sobrietate laudabilis, justitia insignis, fortitudine spectabilis, et licet cunctos dignitate praecelleret, erat tamen obedientia cunctis subditus, patientia probatus, forma factus gregi ex animo, ut in eo subditus

quisque agnosceret, quam sibi vivendi normam D assumeret.

7 Haec de eo fama ubique ferebat, hic rumor omnium in ore continuus erat, Madelvei pietas, ejusque probitas lustrabat patrias, replebat plateas, aedes pulsabat palatinas. His praecurrentibus nunciis, cunctorum votis in pontificatu eligitur Virdunensis urbis *m*. Quod licet timore Dei plenus omni conamine rejecerit, totoque adnisi recusa-verit, multorum tamen sententia, Deo gratia praecedente, praevaleuit, ac una cleri populique concordia episcoporum judicio dignus in cathedra pontificali exaltatus, benedictione firmatus, unctione sacratur. Regebat tunc Romanam Ecclesiam Stephanus secundus, Francis vero principabatur Pippinus, Caroli Tuditis *n* filius, ex Majore domus et praefecto palatii rex constitutus *o*, a quo Chrodegandus abba, vir egregius et omnibus effereendus praeconiis in palatio praefati Caroli nutritus, ejusque referendarius, ab ipso et Francis omnibus electus Romam missus est, ut praebitum Stephanum Papam ad Gallias, ut cunctorum vota anhelabant, evocaret *p*; quod et fecit, a quo etiam in pontificem Mettensis ecclesiae, adstante rege et populo consecratus pallium promeruit cum nomine archiepiscopi *q*....

ac dein Vir-
dunensis crea-
tur episcopus.
Tunc Metensi
ecclesiae Chro-
degandus;
m

8 Tullensibus quoque praerat Godo venerandus episcopus *r*, qui immunitatem civitatis et recuperationem chartarum igne consumptarum apud praefatum regem Pippinum suae adquisivit ecclesiae. Inter hoc beatus Madelveus virtutum radiabat decore, et dignitatem pontificalem honorum operum adornabat nitore. Quod officium, quamvis rudis acceperit tempore, aptus accessit assueta bonitatis ubertate. Instabat praedicationibus, firmabat plebem benedictionibus, incitabat ad meliora sacris exhortationibus, quod dicebat verbis, monstrabat exemplis. Erat tunc civitas ipsa insectatione barbarica bellis attrita, obsidionibus fatigata, calamitatibus repleta, templa Domini in ea polluta, sanctuaria exusta, ministeria violata, officia diurna vel nocturna neglecta.

n
o
p
q
Tullensi au-
tem praerat
Godo. Luctuo-
so in statu
r

9 Clerici alii fugati, quidam necati, qui remanserant multa paupertate addicti plus propriis seu terrenis, quam caelestibus studebant negotiis *s*. Hoc respectu Vir Domini amaro cum esset animo, posuit spem suam in Domino, clamans illi spiritu humiliato: Omnia, quae fecisti nobis, Domine, in vero judicio fecisti; quia peccavimus tibi et mandatis tuis non obediimus. Cui mox Dominus: Invoca me, inquit, in die tribulationis, erum te et honorificabis me. At ille humiliter prece: Deus meus, misericordia mea, tu es refugium meum a tribulatione, quae circumdedit me, exultatio mea, erue me a circumstantibus me angustiis et filiorum necessitatibus. Nec mora consolatio ex ore veritatis affluit. Primum, inquit, quaerite regnum Dei et justitiam ejus, et omnia adquirent vobis. Tunc ille gratulabundus: Auditui meo, ait, Domine, dadis gaudium et laetitiam, et exultabunt ossa humiliata.

Virdunum
Magdalveus
invenit:
s

10 Gressu ergo celeri ecclesiam intravit, clerum populumque advocavit, judicium Domini vera innuit, crimina vel peccata alterutrum confiteri monuit, fructus dignos poenitentiae facere suavit, ecclesiam frequentare, orationibus cum lacrymis incumbere, laudes Domini cum silentio et reverentia audire, eleemosynas pro posse libenter dare, hospitalitatem sine murmuratione servare, discordantes ante solis occasum ad pacem redire, pacem falsam non dare, gehennam timere, vitam aeternam sperare praecipit et docuit. Clericos deinde regulariter vivere, septies in die laudes Domino dicere, et noctu ad confitendum illi surgere, ecclesiastica sanctione instituit, victumque illis quotidianum de propriis, prout potuit, ordinavit *t*.

gregem hinc
ad virtutem
exstimulat,
clerum refor-
mat,

11 Curiam interea adiit, Pippino, qui ex auctoritate Stephani Papae ex praefecto palatii rex constitutus fuerat *u*, vastitatem urbis, calamita-temque

t
u
novasque ac-
quiri ecclesiae
suae possessiones.

AUCTORE
HEGONE FLAY.
99

A temque plebis, quam regendam suscepit, innotuit, auxiliumque ab eo ex regali largitione quasivit et obtinuit. Collatione siquidem fidelium quædam prædia suscepit, Wasnaum scilicet seu Warnunci curtem *x*, Ramisbatium *y* etiam, aliaque quamplurima, quæ Chartis manu propria inseruit, quas et regis annulus roboravit, et ecclesia Virdunensis ex tunc non amisit *z*. Civibus præterea regis munificentia non defecit, clerum lætificavit, ecclesiam ornavit, remuneratum Pontificem gaudenti populo representavit. Multa autem erant, quæ eum erga ipsam ecclesiam diligendam, promovendam et ampliandam accendere debebant, videlicet Pepponis episcopi in Carolum Tuditem patrem suum amor profusus, gratuita fidelitas et in tempore seditionis contra Rainfredum, Francorum principem, ipsius Caroli æmulum indivisa laboris et periculi subeundi dualitas, pro quo etiam idem Peppo multa perpessus est adversa *aa*.

aa
Hæc in calamitatem, in qua erat, a Carolo Martello,

bb

12 Sed quiddam eum specialius ad dilectionem, redintegrationem et communem tuitionem omnium ecclesiarum impulit, quod non abs re videtur in laudem hujus Patris nostri huic opusculo innectere, ad comprimendum tumorem regum et principum *bb*, et ut evidentiùs agnoscat, quæ fuerit causa desolationis Trevirensis et Virdunensis ecclesiarum. Qui igitur historias legerunt et veterum scripta rimantur, hujus Caroli Tuditis actus et prælia noverunt, qui ideo Tudites appellatus est, quod est malleus fabri, quia sicut malleo universa tunduntur ferramenta, ita ipse contrivit omnia regna sibi vicina. Per viginti septem enim annos, quibus principatum obtinuit sub regibus Dagoberto Juniore, Chilperico, Theoderico, Clotario, Childoberto et Childerico *cc*, postquam de manu Rainfredi Majoris domus in regno Francorum per multa bella eundem principatum sustulit, tanta clade omnia regna sibi vicina, id est, Saxoniam, Bavariam, Provinciam usque Massiliam, Wasconiam, Frisiamque contrivit et Alamannicam, ut multæ ecclesiæ usque in hodiernum diem desolationem sui factam sub eo lugeant, et tribulationis ipsius calamitatem obliterare in se nulla vetustate prævaleant.

cc
qui militibus suis ecclesiarum bona dedit,

15 Tanta enim profusione thesaurum totius aerarii publici dilapidatus est, tanta dedit militibus, quos Soldarios vocari mos obtinuit, qui ex omnibus mundi partibus causa questus ad eum concurrerant, quorum genus infestum et improbum tempore ejus sumpsit initium, ut non ei sufficeret thesaurus regni, non deprædatio urbium, non multimodæ vastationes regnorum exterorum, non expoliatio ecclesiarum et monasteriorum, non tributa provinciarum. Ausus est etiam, ubi hæc defecerunt, terras ecclesiarum diripere, et eas commilitonibus illis contradere. Postremo non est veritus ipsos episcopatus laicis dare, fautoribus videlicet suis et consentaneis, adeo ut archiepiscopatus Trevirensis et Remensem Milo quidam tonsura clericus *dd*, moribus, habitu et actu irreligiosus laicus, multo tempore pessumdans obtinuerit; Viennensem quoque et multos alios episcopatus per terras diversas possiderent laici; ut historiae referunt, et per manum laicam investiti: si qui erant episcopi, aut ei omnino favebant, aut res ecclesiasticæ diripiabantur, aut certe illis obeuntibus, in locum illorum neophytus quilibet, et, quos canonicæ sanctiones non recipiunt, substituebantur *ee*.

ee
fuerat conjecta.

14 Ab hac autem direptione civitas illa quantumcumque immunis erat, quæ ei favebat, vel quæ ei adiutorium præbebat; cui enim innitebatur, illam persuesosque a se suisque tuebatur. Hinc est, quod inter innumeras, quas attriverat, Virdunensem tempore Pepponis episcopi prædiis auxit, quia Peppo idem, ut superius relatum est, in tempore dissensionis et partibus ejus favit, et familiarius illi servivit *ff*. Verumtamen, illo defuncto, quod aliæ patiebantur, et eadem quoque experta est. In tantum autem vastitate præfata

Octobris Tomus II.

Trevirensis metropolis afflicta fuit, ut, pro multimoda ejus calamitate et conculcatione vacante ea, Mediomaticæ civitatis *gg* præsules postmodum fungerentur archiepiscopi dignitate et nomine. Vastata quoque et dissipata Lugdunensi et Virdunensi provincia aliquot annis sine episcopis utraque fuit ecclesia *hh*. Wiliarius enim Viennensis, qui Austroberto successerat, videns Viennensem ecclesiam indecenter humiliari ob cladem Saracenorum Septimaniæ et Viennensi et Lugdunensi provinciis imminentiùs, laicis sacrilege et barbære res sacras obtinentibus, relicto episcopatu, monasterium Agaunense expetiit, ubi et vitam venerabilem duxit, et hoc in tempore Stephani Papæ, qui Zachariæ successerat. Rexit autem post eum Viennensem ecclesiam Bertericus, cui successit Paulus *ii*.....

ANNOTATA.

a Verbum, pro nobis incarnatum, non humanum est, sed divinum. Quamquam autem Hugo illud hic vocet humanum, hoc tamen ab eo, utpote qui hæresi. Verbi divinitatem negante, non fuerit infectus, non ex mentis pravitate, sed ex solo sufficientis accuracionis defectu factum putato.

b Sanctum probabilius anno circiter 742 Virdunensium creatum esse antistitem, § 5 Commentarii prævii contra Hugonem, ejusque sequaces ostendit. c De Sancti parentibus, loco et tempore natali Commentarii num. 11 et seqq. actum est.

d Perturbate admodum hic loquitur Hugo, sibi que ipsi in designando tempore, quo totam bellis Belgicam arsisse ait, videtur contrarius. Spectatis enim, quæ præmittit, respicere videtur ad tempus, quo Sanctum vel natum vel ætate jam crescentem exhibet, aut etiam ad Virdunensem cathedram scribit promotum; spectatis vero, quæ subjungit, bellicos illos tumultus, quibus flagravît Belgica, referre videtur ad illud decennale circiter temporis spatium, quod ab anno 742, quo Childericus III, e stirpe Merovingica postremus, Francorum rex regnare incepit, usque ad annum 752, quo hic princeps fuit exauctoratus, medium effluvit. Verba Hugonis consideranti, res evidens evadet.

e Childericus III Francorum rex, auctoritate, non Stephani, sed Zachariæ, Romani Pontificis, interveniente, fuisse videtur exauctoratus. Adi Henschenium nostrum in Diatriba de Tribus Dagobertis lib. III, § 6, Papebrochium in Paralipomenis ad Conatum de Pontificibus Romanis, Pagium in Criticis ad annum 751 num. 4 et seqq., aliosque scriptores, de Childerici exauctoracione Pipinique ad regnum Francicum promotione tractantes.

f Quam verum id sit, a Papebrochio loco cit. et a Pagio in Criticis ad dictum annum num. 1 et 2 probatum invenies.

g Hæc, quæ hic tradit Hugo, referenda potius videntur ad tempus, quo Carolus Martellus rerum in Francia est potitus, quam ad tempus, quo Childericus sub Pipino Brevis, duntaxat adhuc majore domus, regem umbratilem egit.

h Demochares, Chenulius, alii que, num. 29 Commentarii prævii nominati, tempus, quo Virdunensis sedes ab obitu Agronii seu Agroini vacavit, triennio definiunt; verum sedem illam, si anno, ut notant, 752 vita functus sit Agronius, diutius vacasse, ex eis, quæ § 5 disputata sunt, verosimilius apparet.

i Quoniam S. Magdalveum, quem Hugo (adi Comment. num. 17) anno 711 natum affirmat, teneræ adhuc ætatis puerum, litteris imbuendum traditum fuisse, a scriptore illo hic (videtis Commentarii num. 20) significatur, fuerit secundum Hugonem verosimiliter id factum, cum Sanctus ad annorum circiter septem ætatem jam pervenisset, ac proin tunc, cum jam majoratum-domus in Austrasia (hunc enim anno 715 adeptus est) obtineret Carolus Martellus, deique rerum summa adversus Ragenfredum, Neustriæ majorem-domus, confingeret. Quapropter, cum per voces his diebus biographus seu Hugo tempus illud, quo lugubrem fuisse rerum in Francia statum, verbis proxime præcedentibus scripsit, indubie hic designet, quæcumque his de ecclesiarum

AUCTORE
HUGONE FLAV.

ecclesiarum incendio, de monasteriorum eversione, aliisque calamitatibus memorie prodit, manifeste refert ad tempus, quo Carolus Martellus rerum potitus est; ut adeo, spectato tempore, ad quod ea (vide dicta ad lit. d.) etiam jam antea retulit, perturbate admodum Hugo loquatur.

k Cum textus sacri, quos subinde in medium adducit Hugo, e Scriptura plerumque ad verbum de prompti non sint, quibus hujus illi locis habeantur, annotare visum non est.

l Quo circiter tempore verosimilius id factum sit, Commentarii prævii num. 25 edocui.

m Pro anno, quo circiter hoc factum sit, adi Comment. præv. § 5.

n Tudes seu tudites significat fabri malleum; Carolus autem, Pipini Brevis pater, appellatus fuit Martellus seu Tudites, quod, ut fabri tudite seu malleo ferrum, ita ille hostes in præliis ense contuderit. Paulo aliter Hugo infra loquitur.

o Hugo ex opinione, qua Sanctum anno 755 Virodunensium creatum fuisse antistitem, arbitratus est, has notas chronicas suppeditat; verum hæc in opinione nostra, qua Sancti ad sedem Virodunensem promotionem anno circiter 742 innectimus, deferenda sunt, cum Pipinus Brevis, de quo hic sermo, ad Francorum solum, et Stephanus II ad Pontificale culmen ante annum 752 non fuerint eveci.

p Apud nos tom. I Martii, ad sextam mensis hujus diem, de Chrodegando, Metensium episcopo, qui die illa ut Sanctus colitur, actum jam est; ex iis autem, quæ ibidem de sancto hoc antistite in Commentario historico § 2 et 5 disseruntur, veritati liquet esse consona, quæ huc usque de illo memorie hic prodit Hugo. Verum hic scriptor deinde etiam indicat, Chrodegandum a Stephano II, in Galliis existente, consecratum fuisse Metensium antistitem; hoc autem a vero indubie alienum est. Etenim Stephanus II ante annum 755 in Galliis non venit; tunc autem Chrodegandus jam ab anno circiter 742 Metensium fuerat episcopus, uti in Operis nostri Commentario proxime cit. num. 7 traditur, atque ab eruditissimis omnibus admittitur. Porro, quamquam quidem proinde Chrodegandus a Stephano, in Galliis existente, non fuerit Metensium consecratus episcopus, ab eo tamen, quod etiam addit Hugo, archiepiscopi nomen, imo etiam pallium et potestatem consecrandi episcopos accepisse videtur. Ad Pagium in Criticis ad annum 766, num. 7.

q Quædam hic, quod ad institutum nostrum non faciant, omittenda duxi; iis autem, cur aliquot insuper præter Chrodegandum Metenses episcopi tulerint archiepiscopi nomen, rationem reddit Hugo; remne acu tangat, ex Pagio in Criticis ad annum 766, num. 8 intelligit.

r Calmetus in Episcoporum Tullensium Catalogo, quem tom. I Historiæ suæ Lotharingicæ præfixit, notat Godonem jam anno 755 fuisse Tullensium antistitem; quod si adeo, ut hic Hugo indicat, Tullensium ecclesiam tunc, cum jam Francorum rex esset Pipinus, adhuc gubernarit, præfuerit sane Godo Tullensi ecclesiæ, cum Sanctus noster anno circiter, ut opinamur, 742 Virodunensem moderandam accepit.

s Cum Sanctus in tam lugubri statu, uti hic tradit Hugo, ecclesiam suam invenerit, vel hinc concludendum videtur, cum proxime a Carolo Martelli obitu anno circiter 742 aut certe diu ante annum 755 Virodunensium creatum fuisse antistitem. Anno enim 755, quo hoc factum scribit Hugo, ecclesiæ Virodunensis res, cum tunc decennio circiter partim Carolomannus, partim Pipinus majoratum-domus in Austrasia gessisset, lugubri adeo loco fuisse non videntur. Hæc iis adde, quæ de anno, quo Sanctus creatus sit episcopus, § 5 disputata sunt.

t Biographus hic indicare videtur, novum quoddam vitæ genus clero Virodunensi a Sancto fuisse præscriptum; qua de re quid sentiendum sit, Comment. præv. num. 41 exposui.

u Fuit quidem Pipinus a Stephano II, qui anno 755 venerat in Franciam, Francorum rex unctus; verum is princeps fuerat jam antea, inter-

veniente Zachariæ Papæ auctoritate, diademate D Francico insignitus. Vide dicta ad lit. e.

x In geographica episcopatus Virodunensis Tabula, quam Historiæ suæ Lotharingicæ tom. I præfixit Calmetus, quatuor circiter aut quinque leucis horariis a Viroduno Occidentem versus ad Arolam fluvium vicus occurrit, nomine Vraincourt; diversus forsitan hic non est a vico, qui hic vocatur War-nunci-curtis.

y Vicum, qui nomine huic sit satis affinis, in Tabulis geographicis invenire non quivi; vicus tamen, qui hic vocatur Ramisbatium seu Ramisbaccium, ab antiquis idem esse asseritur, ut ait lib. II Antiquitatum fol. 151 Wasseburgius, cum vico, qui modo appellatur Rambercourt.

z De prædiis, quæ ecclesiæ suæ impetrasse Sanctum, hic refert Hugo, uti etiam de tempore, quo hoc factum sit, Commentarii prævii num. 42 et quatuor seqq. fuse disserui.

aa Neustrasii ægerime tulerant, Pipinum Heristallium, hominem Austrasium, æque in Neustrasia atque Austrasia obtinere majoratum-domus. Hinc pars illorum, cum hic princeps anno 714 excessisset e civis, adversus Theudoaldum, ejus ex filio nepotem atque in majoratum-domus successorem, cui Pletrudis avia Austrasique adhærebant, arma assumpsit; cum autem anno 715 profugatus fuisset Theudoaldus, pauloque post obiisset, apud Neustrasios (adi Pagium in Criticis ad annum 715 num. 2 et 5) Rainfredus seu Raginfredus, aut etiam, ut ab aliis scribitur, Ragenfredus constitutus est major-domus, resque Austrasianæ in summo versabantur periculo. Verum interea Carolus, Pipini Heristalli ex Alpaide filius, postea Martellus dictus, e custodia, in qua a noverca Pletrude detinebatur, feliciter elapsus, fractos Austrasiorum animos erexit, sævissimoque Raginfredum simul et Chilpericum III, quem Raginfredus et Neustrasii in Dagoberti III, Francorum regis, anno etiam 715 vita functi, locum suffecerant, bello appetiit, cui tandem hi, ut Francorum historici passim tradunt, secundo ac tertio profugati succubere. Caroli porro partibus (vide verba num. 57 Commentarii ex Berthario, Virodunensium antistitem historico, recitata) savi Peppo, Virodunensis episcopus ordine vigesimus.

bb Respicit hic indubie Hugo ad creditam olim, qua S. Eucherio, Aurelianensi episcopo, revelata fuerit Caroli Martelli ob direpta usurpataque, ut putabatur, ecclesiæ bona damnatio, cælestem visionem. Hanc enim mox infra narrat.

cc Carolus Martellus, uti inter eruditos satis convenit, ab anno 715 ad annum usque 741, cuius mense Octobri obiit, per annos viginti sex mensesque sex majoratum-domus gessit; verum toto illo tempore rex, nomine Childbertus, Francorum solum haud occupavit; Childericus autem III, quem hic haud dubie memorat Hugo, in eo ante annum 742, quo jam obierat Carolus Martellus, sedere non capit. Hugo ergo in regibus, sub quibus majoratum-domus gesserit Carolus, enumerandis hic errat.

dd Milo hic memoratus anno 715, uti inter eruditos convenit, sedem Trevirensem invasit, ac dein anno 717, cum S. Rigobertus, Remensis archiepiscopus, fuisset a Carolo Martello in exilium pulsus, sedem etiam Remensem usurpavit. Anno porro 755, cum venationi vacaret, ab apro percussus miserime interiit.

ee Vide, quæ de plerisque, Carolo Martello ab Hugone hic imputatis, Commentarii prævii § 3 adduxi in medium.

ff Videsis quæ ad litt. aa in fine jam dicta sunt. gg A Julio Cæsare aliisque antiquioribus Lotharingiæ urbs, quæ recentioribus Metæ dicitur, Mediomatrice vocatur.

hh Ado in Chronico ætate sexta sic habet: Vastata et dissipata Viennensi et Lugdunensi provincia, aliquot annis sine episcopis utraque ecclesia fuit; videtur adeo ex hoc Adonis loco, quæ hic de Virodunensi et Lugdunensi ecclesiis scribit, Hugo deprompsisse, Viennensique ecclesiæ Virodunensem substituisse;

A substituisse; quod etiam concludendum videtur ex iis, quæ de Wilario, Viennensi archiep., mox subdit, ex Adonis Chronico, ætate cit., pariter desumpta. ii Sammarthani Gallia Christianæ tom. I, p. 797, Claudius Robertus, alique, quos viderim, omnes Berterico successorem sufficiunt non Paulum, sed Proculum. Porro subditur hic ab Hugone visio jam supra memorata, qua S. Eucherio, Aurelianensi episcopo, Caroli Martelli damnatio fuerit revelata. Verum, cum visio illa modo ab eruditissimis, nec immerito, habeatur pro commento, proluxa admodum Hugonis de illa verba, quæ præterea ad institutum nostrum etiam non conducunt, satius duxi in Sancti, quam hic edo, Vita omittere, uti et nonnulla alia, quæ ad Sanctum nostrum pariter non spectant.

CAPUT II.

Sanctus diœcesim lustrat, templa collapsa instaurat, res ecclesie suæ sedulo curat, hisque compositis, Hierosolymam peregrinatur.

B Igitur Sacerdos eximius, episcopum * pastoralis sollicitudine circumiens, ecclesias, in quibus non erant locis, extinxit *, dirutas vel inveteratas restituit, ministeria divina ordinavit, plebes salutari doctrina edocens, et episcopali benedictione sacriæ chismatis * unctione confirmans. Ipsam autem ecclesiam beati Vitoni, cui ante perceptam Pontificatus gratiam pastor et rector institutus fuerat a, tanta semper dilectione coluit et proxit, ut curam ejus, etiam sumpto episcopatu, non dimitteret: quin potius omni eam conamine, et divinis famulatus illustrem reddidit, prædiis quoque et ecclesiasticis utensilibus ampliavit. ob prædecessorum suorum ibidem quiescentium beatam memoriam, a quibus nec corpore, nec spiritu volebat disjungi, sed in loco requiei eorum optabat conspeli.

monasterio S. 16 Dedit ergo eidem ecclesiæ de suo proprio Vitoni munificum se præbet, aliique in id b c

C sancti corporis hæredes essent perpetui. 17 Cujus exemplum sequutus et beati Patris amore ductus Grimbertus possessor et ipse fundi ipsius, et hæreditarii juris particeps, quidquid in eodem loco possidebat, basilicæ sancti Vitoni condonavit in mensis, campis, oleis, pratis, pascuis, concisis, silvis, aquis, aquarumque exitibus et decursibus. Qui, exinde postmodum precaria d facta, res ipsas a beato Viro jure beneficiario recepit, denominato censu viginti librarum olei singulis annis in festivitate sancti Vitoni ad luminaria ecclesie ejus, in qua preciosus idem confessor requiescit, præscripto etiam spatio, quo Sanctus ea deberet meliorata recipere. Quod testamentum precariæ beatus Pontifex et Abba auctoritate sua firmavit anno tertio regni Carolomanni, qui fuit frater Caroli Magni, die Calendarum Julii anno ab Incarnatione Domini dclxx. Indictione viii e.

e Res ecclesie 18 Ceterum Aquitania sanctitatis ejus accepit Viridunensis, illius sæpe grossibus lustrata, lacrymis rigata, doctrinis roborata, et miraculis glorificata. Res quippe, quas Viridunensis ecclesia antiquitus in ipsa regione possedit, frequenter visitabat, et Vitas seu Miracula prædecessorum suorum Pontificum secum ferebat, ut per illorum merita res illas liberius possideret, vel pagensibus dominatio carior, subjectio esset humilior. Fuerunt autem res istæ: Abbatia sancti Amantii in Rotena urbe

ACTOR HUGONE PLAV. cum appendiciis, fiscus etiam Regius Maderniacus, et alius Puliniacus nomine, donata servitorum sancti Petri et sancti Vitoni usibus ipsius beati Amantii largitione f.

f 19 Anno vero ordinationis suæ xiii, qui erat Dom. Incarnat. dclxxv g, delata sunt ab urbe Roma per venerabilem Grodegandum Mettensem archiepiscopum corpora sanctorum Gorgonii, Naboris et Nazarii, a successore Stephani Paulo Papa sibi concessa nono Papatus sui anno, et sequenti anno uterque decessit a sæculo Indictione quinta, et Grodegandus in monasterio, quod Gorzia dicitur, quod ipse construxerat, tumulatus veneratur, ubi postea positum est corpus sancti Gorgonii anno post obitum ejus quarto, videlicet anno Incarnat. Dom. dclxxviii, regnantibus jam post Pippinum filiis ejus Carlomanno et Carolo h. Dum igitur multiplici virtutum flagraret desiderio, incidit ei cogitatio ad sepulcrum vitæ Principis Hierosolymam pergere peregrinando.

g 20 Festinavit itaque implere voluntaria exhibitione, quod mente concepit divina inspiratione. Dumque in administratione itineris necessaria quæque prævidentur, principalis ecclesia, peccatis exigentibus, igne apprehenditur ac sæviente incendio succenditur.

E Turbantur plebes, tolluntur ad æthera voces, Unus in urbe dolor, communis civibus horror. Tunc mens Madelvi in diversa rapitur, spiritus anxiatur, corque turbatur. Tandem in se reversus, illiusque memor proverbii: Non est magnus magnum putans, quod ruunt ligna et lapides, et moriuntur mortales; temporale damnum patientur tulit, ac statim in meliorem statum reparare fabricam jussit. Conventione porro facta cum artificibus, deputatisque custodibus, et ordinatis necessariis sumptibus, suadet, precatur, imperatque opus inchoare maturius, accelerare attentius, explorere diligentius.

His ita collatis datur alternatio votis. 21 Præparantur sumptus ac vehicula tanto itineri necessaria, eliguntur comites amore Christi ferventes, in prosperis humiles, in adversis fortes. Favor Metropolitanæ quæritur, assensus provincialium episcoporum petitur, nec negatur. Tristantur tanti comparis absentia, lætantur de ejus justitia, precantur, illi adesse Christi præsentiam, non defore Spiritus Sancti gratiam. Benedictionem rogant rogati, salutant salutati. Eorum demum consilio ordinatur ecclesia, commendatur plebs commissa. Sic accepta benedictione, et data, exit novus Hospes in cordis lætitia.

F 22 Fulcitur cuneis, quos nectit amor pietatis: Fletus ora rigant, singultus pectora quassant. Flet pius ipse gregem prospectans flere sequentem: Compulsi, ut redeant, illi ferventius instant, Ora, manusque pedes stringunt, mulcetque gementes,

Ingeminatur Ave, Salve, felixque Valet. Vixque posthæc multis precibus elapsus eorum manibus iterum firmat eos benedictionibus, moneat et deprecans sollicitus divinis invigilare cultibus, ac animarum salutem quærere propensius. Sic tandem eos commendans Domino, graditur aggere publico, fretus Dei auxilio i.

i 23 Itaque emensa nativa Gallia, post aspera ac devia Alpium itinera except eum Italia deducens Romam ad Apostolorum limina: ubi per diversa martyrum cœmeteria quærrens orationum juvena, pernoctavit vigiliarum instantia, frequentius beati Petri revisens oratoria. Præsidebat eo tempore Romanæ Ecclesiæ Adrianus k, vir Apostolicus, cui nunciatus est Madelveus sacratissimus peregrinus, benigne est ab eo exceptus, benignius diebus multis retentus, benignissime probata ejus voluntate, cum Apostolica benedictione dimissus.

k 24 Prætergressa ergo Nursiæ provincia l, suscepit novum Hospitem Campania m, quem exinde amplexa est in Gargano n Archangeli ecclesia, cujus committit,

ACTOR HUGONE PLAV.

f compositis deinceps papatus sui rebus, Hierosolymam petere statuit,

g

h

reque ipsa, postquam ecclesie suæ cathedralis reedificationi prospexit,

E

gregemque vicinis episcopis commendavit,

iter illud suscipit,

F

i Romam, ubi benigne a Pontifice excipitur,

k

l

m

n

Campaniam et Apuliam prætergressus, mari se committit,